

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ได้รับการยกย่องว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีค่ามากที่สุด และมีผลโดยตรงต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมและประเทศชาติ ถ้าสังคมใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพและมีสมรรถภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจแล้ว สังคมนั้น ๆ ก็ย่อมจะมีความเจริญก้าวหน้า แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่ปรากฏว่าจะมีสังคมใด หรือประเทศใด ๆ ที่จะมีแต่ประชากรที่มีคุณภาพไปทั้งหมด ย่อมจะต้องมีประชากรที่ด้อยคุณภาพที่มีความบกพร่องหรือความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา ที่รวมเรียกว่า “คนพิการ” รวมอยู่ในสังคมด้วยเสมอ สังคมไทยในปัจจุบันนี้ก็เช่นเดียวกัน มีคนพิการรวมอยู่เป็นจำนวนมาก และนับวันแต่จะทวีจำนวนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะสาเหตุมาจากการเจ็บป่วย อุบัติเหตุ อุบัติภัย ภาวะทุพโภชนา ฯลฯ ยิ่งมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากเท่าไร จำนวนคนพิการก็มากขึ้นตามไปด้วย (กมลารักษ์ (ไม่ปรากฏนามสกุล), 2530, น. 28)

ในปัจจุบันยังไม่มีประเทศใดในโลกที่มีระบบสถิติ และข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลพิการทางกายและทางจิตใจที่แน่นอน ข้อมูลที่มีอยู่ทั่วไปในขณะนี้มักได้จากการสุ่มตัวอย่างและการคาดคะเนจากกลุ่มต่าง ๆ แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันตามข้อเสนอขององค์การอนามัยโลกว่ามีบุคคลพิการทั่วโลกประมาณ 450 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 10 ของประชากรแต่ละประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่จะกระเจายกกันอยู่ในชนบทมีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนขาดการศึกษา ไม่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็น (ชนิษฐา เทวินทรภักดี, 2531, น. 2-5)

สถิติประชากรที่มีความพิการ (รายงานสำรวจคนพิการและภาวะทุพพลภาพ, 2545, น. 22-25)

1. ผลการสำรวจประชากรที่มีความพิการก่อน พ.ศ. 2545

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลความพิการ (Impairment) ในโครงการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการมาตั้งแต่ปี 2517 และได้ดำเนินการสำรวจต่อเนื่องมารวม 10 ครั้ง ครั้งสุดท้ายได้ดำเนินการเมื่อปี 2544

ตารางที่ 1.1

จำนวนและอัตราร้อยละของคนพิการ จากโครงการสำรวจเกี่ยวกับ
อนามัยและสวัสดิการ จำแนกตามปีสำรวจ จำนวนเป็นพัน

ปีสำรวจ	ประชากร	คนพิการ	อัตราร้อยละต่อประชากร
2517	39,796.9	209.0	0.5
2519	42,066.9	245.0	0.6
2520	44,211.5	296.2	0.7
2521	45,344.2	324.6	0.7
2524	47,621.4	367.5	0.8
2529	51,960.0	385.6	0.7
2534	57,046.5	1,057.0	1.8
2539	59,902.8	1,024.1	1.7
2544	62,871.0	1,100.8	1.8

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ โครงการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2517-2544

อัตราร้อยละของคนพิการระหว่าง พ.ศ. 2517-2529 ค่อนข้างคงที่ (อยู่ระหว่างร้อยละ 0.5-0.8) แต่จะเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 1.7-1.8 ระหว่าง พ.ศ. 2534-2544 ทั้งนี้เนื่องจาก

1.1 การสำรวจความพิการในโครงการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการระหว่าง พ.ศ. 2517-2529 มีวัตถุประสงค์เน้นทางด้านสังคมสงเคราะห์ มองคนพิการว่าเป็นบุคคลที่มีความผิดปกติของอวัยวะทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะเป็นภาระหรือก่อปัญหาขึ้นในสังคมได้ และลักษณะของคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นคำถามเปิด ลักษณะความพิการที่ได้รับคำตอบ จะเป็นลักษณะความพิการที่เห็นเด่นชัด ได้แก่ ตาบอดทั้ง 2 ข้าง หูหนวก ปัญญาอ่อน เป็นใบ้ อัมพาต แขน/ขาขาด วิกลจริต เป็นต้น

1.2 การสำรวจความพิการในโครงการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการระหว่าง พ.ศ. 2517-2544 มีวัตถุประสงค์เน้นทางการแพทย์ กำหนดให้ความพิการมีความหมายครอบคลุมถึงความบกพร่องหรือความไม่สมบูรณ์ประกอบของอวัยวะทางร่างกายและความผิดปกติของสภาวะจิตใจ ซึ่งอาจเป็นลักษณะที่ไม่เด่นชัด หรือยังอาจพอช่วยเหลือตนเองได้ และในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้มีการปรับปรุงลักษณะของคำถามใหม่ จัดทำเป็นคำถามปิดมีคำตอบให้เลือก โดยกำหนดลักษณะความพิการไว้ ดังนี้ แขนขาด/ด้วน ขาขาด/ด้วน มือขาด/ด้วน นิ้วมือขาด/ด้วน

นิ้วเท้าขาด/ด้วน ตาบอด 1 ข้าง ตาบอด 2 ข้าง หูหนวกทั้ง 2 ข้าง หูตึง เป็นไข้ พุดไม่ชัดสื่อสารกับคนอื่นไม่ได้ อัมพาต อัมพฤกษ์ ปากแห้ง และ/หรือเพดานโหว่ แขนขาลีบ เหี่ยยงอไม่ได้ เท้าปุก แขน ขา คดงอ กระดูกสันหลังคดงอ โรคจิต/วิกลจริต ออทิสติก ปัญญาอ่อน และอื่น ๆ

2. ผลการสำรวจประชากรที่มีความพิการ พ.ศ. 2545

การสำรวจความพิการใน พ.ศ. 2545 ได้มีการปรับปรุงคำนิยามใหม่ โดยอิงคำนิยามที่ใช้ในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และได้เพิ่มลักษณะความพิการเป็น 31 ลักษณะ เพื่อให้ครอบคลุมความพิการมากยิ่งขึ้น

2.1 จำนวนของประชากรที่มีความพิการ

ผลการสำรวจ พบว่า ใน พ.ศ. 2545 มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 63,303,000 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้พิการประมาณ 1,098,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.7 (ตารางที่ 1.1) ประชากรที่พิการเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายมีประมาณ 553,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 50.4 ส่วนเพศหญิงที่พิการมีประมาณ 545,000 คน หรือร้อยละ 49.6 และเมื่อพิจารณาสัดส่วนของประชากรที่พิการในแต่ละเพศ พบว่า เพศชายและเพศหญิงที่พิการมีร้อยละ 1.8 และ 1.7 ตามลำดับ นอกเขตเทศบาลมีประชากรที่พิการมากกว่าในเขตเทศบาล โดยนอกเขตเทศบาลมีร้อยละ 2.1 ของประชากรนอกเขตเทศบาล และในเขตเทศบาลมีร้อยละ 1.0 ของประชากรในเขตเทศบาล สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอัตราร้อยละของประชากรที่พิการสูงกว่าภาคอื่น คือ มีร้อยละ 2.4 ของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมา คือ ภาคใต้และภาคเหนือ มีอัตราของประชากรที่พิการใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ 1.8 ของประชากรในแต่ละภาค ตามลำดับ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) มีร้อยละ 1.1 ส่วนกรุงเทพมหานครมีอัตราร้อยละของประชากรที่พิการต่ำกว่าทุกภาค คือ มีร้อยละ 0.7 ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1.2
จำนวนและอัตราร้อยละของคนพิการ จำแนกตามเพศ
ภาค และเขตการปกครอง

ภาคและเขต การปกครอง	จำนวนคนพิการ (พันคน)			อัตราร้อยละต่อ คนพิการทั้งหมด			อัตราร้อยละของคน พิการต่อประชากร เพศ ภาคและเขตฯ เดียวกัน		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
ทั่วราชอาณาจักร	1,097.9	552.5	545.4	100.0	100.0	100.0	1.7	1.8	1.7
ในเขตเทศบาล	215.2	111.7	103.5	19.6	20.2	19.0	1.0	1.1	1.0
นอกเขตเทศบาล	882.7	440.8	441.9	80.4	79.8	81.0	2.1	2.1	2.1
กรุงเทพมหานคร	53.0	30.3	22.7	4.8	5.5	4.2	0.7	0.8	0.6
กลาง (ไม่รวมกรุงเทพ- มหานคร)	163.1	85.8	77.3	14.9	15.5	14.2	1.1	1.2	1.1
เหนือ	208.1	114.1	94.0	19.0	20.6	17.2	1.8	2.0	1.7
ตะวันออกเฉียงเหนือ	514.2	240.8	273.5	46.8	43.6	50.1	2.4	2.2	2.6
ใต้	159.5	81.6	78.0	14.5	14.8	14.3	1.9	1.9	1.8

เมื่อพิจารณาจำนวนคนพิการในแต่ละภาค พบว่า คนพิการส่วนใหญ่หรือร้อยละ 46.8 ของคนพิการทั้งหมดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมา คือ ภาคเหนือ มีร้อยละ 19.0 ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และภาคใต้ มีจำนวนคนพิการใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 14.9 และ 14.5 ตามลำดับ กรุงเทพมหานครมีจำนวนคนพิการน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 4.8

2.2 อายุของประชากรที่มีความพิการ

จากจำนวนคนพิการที่มีประมาณ 1.1 ล้านคนนั้น เมื่อพิจารณาตามหมวดอายุ (ตารางที่ 1.3) พบว่า จำนวนผู้พิการมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มสูงขึ้น กล่าวคือ ผู้ที่พิการในหมวดอายุระหว่าง 0-34 ปี มีสัดส่วนต่ำกว่าร้อยละ 1 ของประชากรในหมวดอายุเดียวกัน และสัดส่วนของผู้พิการจะค่อย ๆ เพิ่มสูงขึ้น จนถึงหมวดอายุ 60 ปีขึ้นไป ชายมีอัตราร้อยละของผู้ที่พิการสูงกว่าหญิงทุกหมวดอายุ ยกเว้น หมวดอายุ 55-59 ปี ที่มีอัตราร้อยละเช่นเดียวกัน ส่วนในหมวดอายุ 60 ปีขึ้นไป หญิงจะสูงกว่าชาย สำหรับอายุมัธยฐานของผู้ที่พิการ ประมาณ 60 ปี ชายประมาณ 55 ปี และหญิงประมาณ 62 ปี

ตารางที่ 1.3

จำนวนและอัตราร้อยละของคนพิการ จำแนกตามหมวดอายุและเพศ

หมวดอายุ (ปี)	จำนวนคนพิการ (พันคน)			อัตราร้อยละ		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
ยอดรวม	1,079.9	552.5	545.4	1.7	1.8	1.7
0-4	10.0	7.0	3.0	0.2	0.3	0.1
5-9	28.3	15.3	13.0	0.5	0.6	0.5
10-14	32.1	19.2	13.0	0.6	0.7	0.5
15-19	29.1	17.2	11.9	0.5	0.6	0.4
20-24	44.7	26.5	18.2	0.8	0.5	0.6
25-29	43.0	25.7	17.3	0.8	0.8	0.6
30-34	50.1	30.6	19.6	0.9	0.9	0.7
35-39	55.5	30.2	25.3	1.1	1.1	1.0
40-44	56.2	33.7	22.6	1.2	1.2	1.0
45-49	62.0	33.1	28.9	1.6	1.6	1.4
50-54	66.2	33.5	32.6	2.1	2.1	2.0
55-59	68.9	32.8	36.1	2.8	2.8	2.8
60 ปีขึ้นไป	551.7	247.7	34.0	9.3	9.3	9.4
อายุมัธยฐานของประชากรที่พิการ	60	55	62			

หมายเหตุ: อัตราร้อยละคำนวณจากประชากรเพศและหมวดอายุเดียวกัน

ลักษณะความพิการ

ในการสำรวจครั้งนี้ ได้จำแนกลักษณะความพิการออกเป็น 31 ลักษณะ ผลจากการสำรวจ ได้นำประชากรที่มีลักษณะความพิการดังกล่าวมาจัดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรก ดังนี้

ลำดับที่ 1 สายตาเลือนลาง 2 ข้าง ร้อยละ 21.9

ลำดับที่ 2 หูตึง 2 ข้าง ร้อยละ 10.3

ลำดับที่ 3 อัมพฤษ ร้อยละ 10.2

ลำดับที่ 4 แชน ขาลิบ/เหยียดอไม่ได้ ร้อยละ 7.6

ลำดับที่ 5 สายตาเลือนกลางข้างเดียว ร้อยละ 6.8

อย่างไรก็ตามสถิติจำนวนคนพิการในประเทศไทยที่หน่วยงานต่าง ๆ พยายามรวบรวมไว้แล้ว ยังไม่สามารถยึดถือและใช้เป็นข้ออ้างอิงที่สมบูรณ์แบบได้ ทั้งนี้เพราะการสำรวจโดยส่วนใหญ่ใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง และที่ได้จากการสำรวจสำมะโนประชากรก็ตาม ก็ยังไม่สามารถที่จะกล่าวอ้างอิงได้แน่นอน เช่นกัน เพราะในประเทศไทยการสำรวจจำนวนเด็กพิการหรือบุคคลพิการมักไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากครอบครัว ครอบครัวส่วนใหญ่ที่มีบุคคลพิการหรือมีเด็กพิการ มักปกปิดและไม่ค่อยได้ให้บุคคลพิการหรือเด็กพิการได้แสดงตัวมากนัก ยังคงติดอยู่กับทัศนคติดั้งเดิมที่มีความรู้สึกอับอายในการมีบุคคลพิการในครอบครัว ฉะนั้นการสำรวจหาข้อมูลเฉพาะบุคคลพิการจึงไม่ได้ตัวเลขหรือจำนวนที่แน่นอน ที่จะยึดถือเป็นสถิติข้อมูลในการอ้างอิงได้ (ชนิษฐา เทวินทรภักดี, 2531, น. 12)

สำหรับคนตาบอดในประเทศไทยนั้น ก็เป็นกลุ่มคนพิการกลุ่มหนึ่งที่ต้องได้รับการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม คนตาบอดเองพวกเขาคงอยู่ในโลกที่มีมืด ไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบข้างได้เลย คนตาบอดต้องใช้จินตนาการในการที่จะนึกภาพต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว กลุ่มคนตาบอดเป็นกลุ่มคนพิการที่มีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลมากเป็นพิเศษจนกว่าที่พวกเขาจะสามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างเต็มที่ ถึงแม้คนตาบอดจะสามารถช่วยเหลือตัวเองได้แล้ว เราก็จะเห็นได้ว่าการที่คนตาบอดเดินทางไปไหนมาไหนเพียงลำพัง ในการที่พวกเขาจะมองสายรถเมล์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยบุคคลที่อยู่บริเวณป้ายรถเมล์ในการช่วยมองสายรถเมล์ให้ และเมื่อถึงจุดหมายปลายทางแล้วก็ต้องอาศัยบุคคลอื่นในการช่วยบอกทางให้และช่วยเหลือในการขึ้นลงรถเมล์

ในปัจจุบันการให้การดูแลช่วยเหลือคนตาบอดก็มีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือมากขึ้น มีบุคคลในสังคมให้ความสนใจกับกลุ่มคนตาบอดเพิ่มมากขึ้น กลุ่มคนตาบอดได้มีโอกาสในการได้รับการศึกษามากขึ้น มีคนตาบอดหลายคนที่มีโอกาสได้เรียนในระดับชั้นอุดมศึกษา และได้งานดี ๆ ทำ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่คนในสังคมมักมองว่าคนตาบอดไม่สามารถทำอะไรได้ เรียนไปก็ไม่สามารถนำไปใช้ได้ อาชีพที่เป็นภาพลักษณ์ของคนตาบอด คือ อาชีพหมอนวด หรือไม่ก็อาชีพขายล็อตเตอรี่ หรือไม่ก็นั่งร้องเพลงข้างถนนเพื่อแลกกับเงิน อาชีพเหล่านี้ล้วนแต่เป็นภาพลักษณ์เก่า ๆ ของคนตาบอด คนตาบอดในปัจจุบันได้รับการฟื้นฟูที่ดีมากขึ้นจึงทำให้คนตาบอดมีความสามารถมากขึ้น และมีโอกาสได้แสดงถึงศักยภาพของตนให้กับคนในสังคมได้ยอมรับเพิ่มมากขึ้น และคนในสังคมเองก็เปิดพื้นที่ให้สำหรับคนตาบอดมากขึ้นเช่นกัน

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการที่คนตาบอดจะได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพนั้น ก็ขึ้นอยู่กับบุคคลในเครือข่ายว่าจะให้สนับสนุนไปในทิศทางใด หากบุคคลในเครือข่ายให้การสนับสนุนช่วยเหลือเป็นอย่างดีต่อเนื่องและเหมาะสม ก็จะช่วยให้คนตาบอดได้รับการฟื้นฟูที่เหมาะสมก็จะช่วยให้พวกเขาได้รับการพัฒนาศักยภาพของพวกเขาเอง บุคคลที่อยู่ในเครือข่ายที่มีส่วนช่วยในการให้การสนับสนุนก็เริ่มจาก ครอบครัว ที่ต้องใส่ใจในการให้ความรัก ความอบอุ่น ให้กำลังใจ เพื่อให้พวกเขามีพลังใจที่จะสู้ในการได้รับการฟื้นฟู และมีพลังที่จะต่อสู้กับคนในสังคม นอกเหนือจากครอบครัวแล้ว โรงเรียนก็มีความสำคัญเป็นอย่างมาก นอกเหนือจากเป็นสถานที่ในการให้การศึกษาแล้ว โรงเรียนที่คนตาบอดเรียนนั้นจะมีแต่คนตาบอดด้วยกันในระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งบุคคลที่อยู่ในโรงเรียนมีความสำคัญมาก ในการช่วยสอนพวกเขาให้รู้จักที่จะช่วยเหลือตัวเอง และรู้จักถึงมารยาทของคนในสังคม ที่เมื่อพวกเขาโตพวกเขาจะต้องอยู่ร่วมกับคนปกติทั่วไปได้อย่างไม่รู้สึกผิดแปลกจากคนอื่น และเมื่อพวกเขาถึงเวลาที่จะต้องได้รับการฝึกอาชีพหน่วยงานมูลนิธิก็มีความสำคัญในการช่วยฝึกอาชีพอย่างถูกต้องเหมาะสมให้กับพวกเขา นอกเหนือจากการฝึกอาชีพแล้วในการหางานมารองรับให้กับคนตาบอดก็มีความสำคัญมาก เพราะหากพวกเขาเรียนจบแล้วหรือได้รับการฝึกอาชีพเรียบร้อยแล้วแต่ไม่มีสถานที่ที่จะมารองรับในการทำงาน ก็จะทำให้พวกเขาต้องมาสู่อำชีพขายลือตเตอรีเหมือนเดิมในเรื่องของการหาสถานที่มารองรับในการทำงาน หน่วยงานที่จะมาคอยให้ความช่วยเหลือ นั้นก็มีอยู่อย่างมากมาย เช่น บริษัทต่าง ๆ ที่พร้อมจะรับคนตาบอดเข้าไปทำงาน ขอเพียงแต่โอกาสที่จะให้คนตาบอดได้มีโอกาสแสดงซึ่งศักยภาพของตนเท่านั้น

นอกจากนั้นเครือข่ายทางสังคมมีความสำคัญอย่างมากสำหรับผู้พิการทางสายตา บุคคลที่อยู่ในเครือข่าย เช่น ครอบครัว ญาติพี่น้อง กลุ่มเพื่อน โรงเรียน หน่วยงานมูลนิธิที่คนตาบอดไปขอรับบริการ รวมไปถึงบุคคลที่อาจอยู่นอกเครือข่าย เช่น บุคคลอื่นในสังคม หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนตาบอด

การที่บุคคลตาบอดจะได้รับการพัฒนา และฟื้นฟูสมรรถภาพที่ดี ก็มาจากการที่พวกเขามีบุคคลในเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนอย่างดีนั่นเอง การได้รับการดูแลนั้น ต้องเริ่มจากบุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้อง ที่ต้องคอยให้ความช่วยเหลือ และดูแลอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เด็ก จนกระทั่งถึงวัยเรียน ก็ต้องได้รับการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างเหมาะสม จากโรงเรียน ก็มี ครู กลุ่มเพื่อน บุคคลรอบข้างอื่น ๆ รวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ที่ต้องเอื้อต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสม

การทำงานของเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคม ของกลุ่มบุคคลตาบอดนั้นเป็นการทำงานที่เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกัน แต่ในปัจจุบันการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนตาบอดนั้นยังมีไม่มาก และยังไม่ได้รับการสนับสนุนมากนัก ดังที่เราจะเห็นได้ว่า หากถามถึง

หน่วยงานของคนตาบอดจากคนปกติทั่วไปนั้น มักจะมีคนรู้จักอยู่ไม่กี่แห่ง หรือไม่รู้ว่าหน่วยงานเหล่านี้ทำหน้าที่อะไรบ้าง อยู่ที่ไหนบ้าง มีชื่ออะไรบ้าง คนในสังคมต่างไม่ค่อยรู้จัก

ดังนั้น เครือข่ายสังคมของบุคคลหนึ่ง ๆ จึงเปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น และขณะเดียวกันบุคคลนั้น ๆ ก็เปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางสังคมของบุคคลอื่น ๆ ในเครือข่ายสังคม ซึ่งสามารถมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

ส่วนการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง สิ่งที่บุคคลหรือผู้รับการสนับสนุนได้รับความช่วยเหลือทางด้านข้อมูล ข่าวสาร วัสดุ สิ่งของ หรือการสนับสนุนทางจิตใจจากผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เป็นผลให้ผู้ได้รับสามารถกระทำการตามทิศทางที่ผู้ได้รับต้องการ ดังนั้น การสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นปฏิสัมพันธ์อย่างมีจุดหมายระหว่างบุคคลที่แสดงออกถึงความสนใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพัน เชื่อว่ามีคนรักและสนใจ มีคนยกย่องและมองเห็นคุณค่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นความพอใจต่อความจำเป็นพื้นฐานสังคมที่ได้รับจากการติดต่อสัมพันธ์กับคนในกลุ่มสังคม เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นภาวะวิกฤตหรือมีความเครียดเกิดขึ้น การสนับสนุนทางสังคมที่เพียงพอจากแหล่งสนับสนุนที่บุคคลนั้นมีอยู่จะช่วยบรรเทาความรุนแรง (Buffering Effect) หรือเป็นการป้องกัน (Protective Effect) ไม่ให้ความเครียดนั้นมากระทบจนเกิดความผิดปกติ

การสนับสนุนทางสังคม ที่คนพิการทางสายตาได้รับเครือข่ายทางสังคมแต่ละระดับจะมีส่วนในการช่วยให้คนพิการทางสายตาสามารถปรับตัว และดำเนินชีวิตประจำวันอยู่ในสังคมได้ตามปกติ นอกจากนี้การสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในเครือข่ายทางสังคมของคนพิการทางสายตา ยังเป็นการช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม และเป็นการป้องกันการแยกตัวออกจากสังคม ตลอดจนยังเป็นการส่งเสริมการปรับตัวให้เข้ากับสังคมอีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในเครือข่ายทางสังคม มีความสำคัญต่อพัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจของคนพิการทางสายตา ซึ่งจะส่งผลไปถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายตลอดจนบุคลิกภาพของคนพิการทางสายตาอีกด้วย

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

ตามหลักการหรือในทางทฤษฎีนั้น การสงเคราะห์คนพิการ คือ การช่วยเหลือคนพิการเพื่อให้ดูแลตนเองได้ เลี้ยงดูตนเองได้ ให้เหมาะสม การช่วยเหลือนั้นควรมุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการปรับสภาพคนพิการการให้การศึกษา และการส่งเสริมสนับสนุนให้คนพิการ

ให้ประกอบอาชีพสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ โดยไม่เป็นภาระของครอบครัว แต่ในทางปฏิบัตินั้น การสงเคราะห์คนพิการมักจะมุ่งไปในทางให้วัตถุสิ่งของ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือแบบชั่วคราวหรือเฉพาะหน้าเท่านั้น (รุ่งรัตน์ ผ่องแผ้ว, 2532, น. 4)

ฉะนั้น คนตาบอดซึ่งก็ถือว่าเป็นคนพิการ ซึ่งควรได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการดูแลช่วยเหลืออย่างดี การที่คนตาบอดจะได้รับการฟื้นฟูที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับ การที่พวกเขาได้รับการสนับสนุนที่ดี ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายครอบครัว เพื่อน โรงเรียน มูลนิธิต่าง ๆ และบุคคลในสังคม หากพวกเขามีเครือข่ายที่หนักแน่นและได้รับการสนับสนุนอย่างดี ก็จะทำให้คนตาบอดได้มีโอกาสแสดงถึงศักยภาพของตนให้บุคคลในสังคมได้รับรู้และก็จะช่วยให้คนตาบอดสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ทัดเทียมกับคนปกติ

ในการศึกษาเรื่องประเภทเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมในการพัฒนา ศักยภาพของผู้พิการทางสายตานั้น ผู้ศึกษาจะมุ่งศึกษาเกี่ยวกับช่องทางของการได้รับความช่วยเหลือทางสังคม เกี่ยวกับ ข้อมูล ข่าวสาร องค์กร มูลนิธิ โดยเริ่มตั้งแต่แรกเกิดของผู้พิการทางสายตา ถึงวัยเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หากในบางรายไม่ประสงค์ที่จะเรียนต่อ นั้นทางองค์กร มูลนิธิได้ให้ความช่วยเหลืออย่างไร และผู้พิการทางสายตาได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากแหล่งใดในการได้รับฝึกอาชีพ จนกระทั่งถึงการไปประกอบอาชีพในสังคม

โดยในการศึกษาเรื่องประเภทเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมในการพัฒนา ศักยภาพของผู้พิการทางสายตา โดยผู้ศึกษาเลือกที่จะศึกษาที่ มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด เนื่องจากมูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอดเป็นมูลนิธิที่ก่อตั้งมานาน มีการทำงานที่เป็นระบบ และได้ให้การช่วยเหลือสนับสนุน ฟื้นฟูสมรรถภาพกับคนตาบอดมาแล้วอย่างมากมาย มีการฝึกอาชีพให้กับคนตาบอดที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง ซึ่งก็มีคนตาบอดจำนวนมากที่ได้รับการฝึกอาชีพที่มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอดแห่งนี้

มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอดก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2523 โดยที่เจตจำนงของการก่อตั้งครั้งแรกคือ การตั้งโรงเรียนสอนคนตาบอด แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเงินทุนและข้อจำกัดด้านสถานที่ จึงได้เปลี่ยนมาเป็นศูนย์การศึกษานอกระบบ และฝึกอาชีพในปี พ.ศ. 2525 โดยรับคนตาบอดตั้งแต่อายุ 20 ปีขึ้นไป

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงได้สนใจศึกษาถึงเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมของผู้พิการทางสายตาที่มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด เพื่อที่จะได้ทราบถึงเครือข่ายทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมของคนตาบอด เกี่ยวกับเครือข่ายครอบครัว เพื่อน องค์กรมูลนิธิด้วยกัน และเพื่อที่จะได้ทราบถึงความต้องการได้รับการช่วยเหลือ เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงานให้กับกลุ่มคนตาบอดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูสมรรถภาพ

ให้กับคนตาบอดได้อย่างเหมาะสมและตรงกับความต้องการของพวกเขา เพื่อให้คนตาบอดได้มีโอกาสแสดงถึงศักยภาพของตนให้คนในสังคมได้รับรู้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงประเภทของเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมในการพัฒนาศักยภาพของผู้พิการทางสายตา
2. เพื่อศึกษาถึงสิ่งที่คุณพิการทางสายตาได้รับความช่วยเหลือนั้นสามารถนำไปพัฒนาศักยภาพได้อย่างไร

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะคนพิการทางสายตาในมูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด เลขที่ 1424/268 ถ.ประชาสงเคราะห์ 16 แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์ 02-2753104

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ บุคคลที่มีความพิการทางสายตาที่เข้ามาใช้บริการที่มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด

ผู้พิการทางสายตาที่เข้ามาใช้บริการที่มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด โดยทางมูลนิธิมีจำนวนผู้รับบริการทั้งหมด 20 คน โดยผู้ศึกษาได้เลือกกลุ่มประชากรในการศึกษาจำนวน 10 คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย 5 คน เพศหญิง 5 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาค้างนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมของผู้พิการทางสายตา โดยแบ่งเป็น เครือข่ายครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน หรือบุคคลรอบข้าง ในการติดต่อสัมพันธ์กันในการให้ความช่วยเหลือ และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม

จากบุคคลภายนอก และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการได้รับความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นด้าน ข้อมูลข่าวสาร อารมณ์ จิตใจ และด้านสิ่งของ ทั้งจากบุคคลในเครือข่ายและบุคคลอื่น ๆ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

1. คนพิการทางสายตา หมายถึง คนที่มีสายตาข้างที่ต่ำกว่าเมื่อใส่แว่นสายตาธรรมดา แล้วมองเห็นน้อยกว่า 6/18 หรือ 20/70 ลงไป จะมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือคนที่มีสายตา แคบกว่า 30 องศา สามารถแยกเป็นสองกลุ่ม คือ ตาบอด และสายตาเลือนราง
2. เครือข่ายทางสังคม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือ เช่น บุคคลที่อยู่ใน องค์การ มูลนิธิ หรือในครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน
3. การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่คนที่มีความพิการทางสายตาได้รับความ ช่วยเหลือจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมนั้นแบ่งออกได้ดังนี้
 - 3.1 การสนับสนุนทางด้านอารมณ์และจิตใจ หมายถึง การให้ความรัก การเอาใจใส่ ให้กำลังใจ ให้ความใกล้ชิด และเป็นมิตร
 - 3.2 การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจน ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ได้
 - 3.3 การสนับสนุนทางสิ่งของและการบริการ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือทาง ด้านสิ่งของ เงิน หรือบริการต่าง ๆ
4. ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถ ประสิทธิภาพ ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลซึ่งสามารถ ได้รับการพัฒนาให้แสดงออกมาเป็นภาพลักษณ์ได้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบถึงเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมของผู้พิการทางสายตา
2. เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาและเป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงานขององค์กรใน เรื่องของเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมของผู้พิการทางสายตา